

သဲကုန်းမြို့နယ် ဒေသိယစကားသံလေ့လာချက်

ဒေါ်အေးဝင်း^၁

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် သဲကုန်းမြို့နယ်ဒေသိယစကားသံများကို လေ့လာတင်ပြထားသော စာတမ်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် သဲကုန်းဒေသိယစကားသံများကို စံစကားသံများနှင့် အဓိကနှိုင်းယှဉ်တင်ပြပါမည်။ ထိုသို့တင်ပြရာတွင် ဘာသာဗေဒပညာရပ်ကို အခြေခံ၍တင်ပြထားပါသည်။ ဤစာတမ်းကိုပြုစုခြင်းဖြင့် သဲကုန်းမြို့နယ်အတွင်း ပြောဆိုသုံးစွဲနေသော ဒေသိယစကားသံများသည် မြန်မာစကားပင်ဖြစ်သော်လည်း ဒေသကွာခြားမှုကြောင့် အသွင်ကွဲပြားသော ဒေသိယစကားတစ်ခုပင်ဖြစ်ကြောင်း ခြေခြေမြစ်မြစ် သိရှိနိုင်စေရန်နှင့် ဒေသိယစကားများ မပျောက်ပျက်ဘဲ ထိန်းသိမ်းထားစေရန် မျှော်မှန်းပါသည်။ သုတေသနအမျိုးအစားမှာ ကွင်းဆင်းသုတေသနဖြစ်ပြီး သုတေသနနည်းနာမှာ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်းနည်းကိုသုံး၍ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ လေ့လာတင်ပြရာတွင် သဲကုန်းဒေသိယစကား၏ သရသံပြောင်းလဲပုံနှင့် ဗျည်းသံပြောင်းလဲပုံဟူ၍ ခွဲခြားကာလေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရများ။ ။ ပြည်ခရိုင်၊ သဲကုန်းမြို့နယ်၊ ဒေသိယစကားသံ၊ စံစကားသံ၊ အသွင်ကွဲ၊ သရသံ၊ ဗျည်းသံ

၁။ နိဒါန်း

ဘာသာစကားအသီးသီးတွင် ပြောဆိုသူတို့၏ နေရာဒေသကိုလိုက်၍ အသံထွက်ပုံ၊ သဒ္ဒါအသုံးအနှုန်း၊ ဝေါဟာရအသုံးအနှုန်း ကွာခြားမှုများ ရှိတတ်ပါသည်။ ထိုသို့ကွဲပြားသော အသွင်ကွဲစကားများကို ဒေသိယစကားဟု သတ်မှတ်ပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကားတွင် ဒေသအလိုက်ကွဲပြားနေသောဒေသိယစကားများစွာရှိပါသည်။ ၎င်းဒေသိယစကားများကို မှတ်တမ်းတင်ထားခြင်းမရှိလျှင် တိမ်ကောပျောက်ကွယ်သွားနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် နေရာဒေသအလျောက် ကွဲပြားသွားသော ဒေသိယစကားများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လေ့လာခြင်းဖြင့် တိမ်ကောပျောက်ကွယ်သွားမှုမဖြစ်အောင် ထိန်းသိမ်းရန်လိုအပ်လာပါသည်။ ထို့ကြောင့် “သဲကုန်းမြို့နယ် ဒေသိယစကား လေ့လာချက်” ခေါင်းစဉ်ဖြင့် စာတမ်းတင်သွင်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ဤစာတမ်းတွင် သဲကုန်းဒေသိယစကားသံများသည် စံစကားသံများနှင့် ကွဲပြားမှုများကို လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

၁၊ ၁။ သုတေသနရည်ရွယ်ချက်

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း ပြောဆိုသုံးစွဲနေသော မြန်မာစကားပင်ဖြစ်သော်လည်း ဒေသကွာခြားမှုကြောင့် အသွင်ကွဲပြားသွားသော သဲကုန်းဒေသိယစကားသံများကို စနစ်တကျ လေ့လာဖော်ထုတ် နိုင်ရန်ဖြစ်ပါသည်။

^၁ မြန်မာစာပေ၊ မကွေးပညာရေးဒီဂရီကောလိပ်

၁၂။ သုတေသနမေးခွန်းနှင့်ပြဿနာ

အောက်ပါသုတေသန မေးခွန်းနှင့် ပြဿနာအချို့ကို တွေ့ရှိရပါသည်။

- သဲကုန်းဒေသိယစကားသံများသည် ဒေသအလိုက်ကွဲပြားမှုရှိသလား။
  - သဲကုန်းဒေသိယစကားသံများသည် စံစကားနှင့် တူညီမှုရှိပါသလား။
- မတူညီလျှင် မည်သို့ကွဲပြားနေသနည်း။

၁၂။ သုတေသနအဆိုကြမ်း

ဒေသိယစကားသံများကို သုတေသနမပြုမီ မေးခွန်းနှင့်ပတ်သက်၍ ကြံဆကြည့် သောအခါ

- (၁) ဒေသိယစကားများသည် ဒေသအလိုက်ကွဲပြားမှုရှိနိုင်သည်။
- (၂) သဲကုန်းဒေသိယစကားသံများဖြစ်သည့် ဗျည်းသံ၊ သရသံတို့သည် စံစကားနှင့် ကွဲပြားမှု ရှိနိုင်သည်။

၁၂။ သုတေသနအစီအစဉ်

သဲကုန်းဒေသိယစကားသံများကို လေ့လာသောဤစာတမ်းတွင်

- (၁) သဲကုန်းဒေသိယသရသံများ
- (၂) သဲကုန်းဒေသိယဗျည်းသံများ
- (၃) ခြုံငုံသုံးသပ်ချက် ဟူ၍ ခွဲခြားကာ တင်ပြပါမည်။

၁၂။ သဲကုန်းဒေသ

သဲကုန်းမြို့နယ်သည် ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး (အနောက်)တွင် တည်ရှိသည်။ မြောက်လတ္တီတွဒ် (၁၇)ဒီဂရီ (၂၅)မိနစ်နှင့် (၁၈)ဒီဂရီ (၁၅)မိနစ်အကြား အရှေ့လောင်ဂျီတွဒ် (၉၅) ဒီဂရီ (၁၅)မိနစ်နှင့် (၉၅)ဒီဂရီ (၁၇) မိနစ်အကြား တည်ရှိသည်။ ဧရိယာစတုရန်းမိုင် (၂၉၉.၈၇) ကျယ်ဝန်းပြီး ပင်လယ်ရေ မျက်နှာပြင်အထက်အမြင့်ပေ (၁၀၃.၀၆) တွင်တည်ရှိပါသည်။ မြေမျက်နှာပြင် အနေအထားမှာ ညီညာ ပြန့်ပြူးသည်။ မြေဩဇာကောင်းမွန်ပြီးစပါး၊ ပြောင်း၊ နှမ်း၊ မြေပဲ၊ ပဲအမျိုးမျိုးနှင့် ဟင်းသီးဟင်းရွက်များ စိုက်ပျိုးကြသည်။ ဗမာလူမျိုးအများဆုံး နေထိုင်ကြပြီး ကရင်လူမျိုး အနည်းငယ်နေထိုင်ကြသည်။ သဲကုန်းမြို့နယ်သည် ပေါက်ခေါင်း၊ ပေါင်းတည်၊ ရွှေတောင်၊ နတ္ထလင်း ပြည်မြို့နယ်တို့နှင့် နယ်နိမိတ် ထိစပ်လျက်ရှိသည်။

၂။ စာပေလေ့လာဆန်းစစ်ချက်များ

စာပေလေ့လာဆန်းစစ်ချက်အနေဖြင့် ဒေသိယနှင့်ပတ်သက်၍ထုတ်ဝေထားသောစာအုပ်များ ကို လေ့လာဖတ်ရှုခဲ့ပါသည်။ ဆရာကြီးဦးရွှေသွင်ဘာသာပြန်ဆိုထားသော မြန်မာသဒ္ဒါဖတ်စာအုပ် များ၊ဆရာကြီးဦးထွန်းမြင့်၏ ဘာသာဗေဒ၊ သဒ္ဒဗေဒစာအုပ်၊ ဆရာကြီးမောင်ခင်မင်(ခနုဖြူ)၏ ဘာသာ ဗေဒနိဒါန်း၊ မြန်မာစကား မြန်မာစာရုပ်ပုံလွှာစာအုပ်၊ စကားသမုဒ္ဒရာ စာသမုဒ္ဒရာစာအုပ်၊

ဒေါက်တာအောင်မြင့်ဦး၏ အင်းလေးဒေသီယ၊ လူမှုဘာသာဗေဒသဘောတရား၊ ဘာသာစကား သုတေသန၊ဘာသာစကားဝေဟင်ခရီးနှင့်ပုံသန်းခြင်းစာအုပ်များကို ဖတ်ရှုလေ့လာခဲ့ပါသည်။

၃။ နည်းနာ

၃၊ ၁။ ပညာရပ်ဆိုင်ရာနည်းနာ

ဒေသီယစကားသံတို့ကိုစံစကားနှင့်နှိုင်းယှဉ်တင်ပြရာတွင် ဘာသာဗေဒပညာရပ်ကိုအခြေခံ၍ တင်ပြထားပါသည်။ စကားသံများကို သရုပ်ဖော်ရာတွင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဒ္ဒဗေဒအက္ခရာကို အခြေခံကာ တင်ပြထားပါသည်။ ဆရာကြီးဦးထွန်းမြင့်၏ သဒ္ဒဗေဒစာအုပ်ကို အခြေခံ၍အသံထွက် အက္ခရာကို ဖလှယ်ကာ တင်ပြထားပါသည်။

၃၊ ၂။ သုတေသနဆိုင်ရာနည်းနာ

၃၊ ၂၊ ၁။ အချက်အလက်များ ကောက်ယူစုဆောင်းခြင်း။

သဲကုန်းဒေသီယစကားသံများကိုလေ့လာရာတွင် မိမိသုတေသနအတွက် အချက်အလက်များ ရယူရန် သဲကုန်းဒေသရှိကျေးရွာများကို ကိုယ်တိုင်ကွင်းဆင်း၍ ဒေသခံတို့နှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းပြီး လိုအပ်သော အချက်အလက်များကို ရယူခဲ့ပါသည်။ လိုအပ်လျှင်လည်း ဖုန်းဖြင့်ဆက်သွယ်မေးမြန်း၍ အကြောင်းအရာအချက်အလက်များကို မေးမြန်းမှတ်သား၍ပြုစုခဲ့ပါသည်။

၃၊ ၃။ ပညာရပ်ဆိုင်ရာ သီအိုရီများ

ပညာရပ်ဆိုင်ရာ သီအိုရီများအနေဖြင့် ဘာသာစကားပညာရှင်များ၏ ဒေသီယစကားနှင့် စံစကား ဆိုင်ရာ သီအိုရီများကို ဖော်ထုတ်တင်ပြပါမည်။

၃၊ ၃၊ ၁။ ဒေသီယစကား

ဒုတိယကျော်အောင်စံထား ဆရာတော်၏ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်းတွင်
“ထိုဝေါဟာရသည် ရှင်မဟာသီလဝံသစီရင်သော လင်္ကာတို့တွင်သာ တွေ့ရများသည်။
အခြား ရဟန်းပညာရှိ၊ လူပညာရှိတို့ဆိုသော ပျို့၊ မော်ကွန်း၊ ရတု၊ လင်္ကာတို့တွင်
မတွေ့ရသဖြင့် ဒေသအလျောက် သုံးစွဲခေါ်ဝေါ်သောအရာကဲ့သို့ရှိ၏”
(ကျော်အောင်စံထား၊ ဒုတိယ (ဆရာတော်) ၂၀၁၆၊ စာ-၁၉၉)

ဟူ၍ မိန့်ဆိုထားပါသည်။

ဆရာကြီးမောင်ခင်မင် (ခနုဖြူ)၏ စကားသမုဒ္ဒရာစာသမုဒ္ဒရာ စာအုပ်တွင်
“နေရာဒေသလိုက်ပြီး အသွင်ကွဲသွားသော စကားမျိုးကို ဒေသီယစကားလေ့လာသည့်
ပညာရှင်များက ဒေသီယစကား(dialect)ဟုခေါ်ကြသည်။
(ခင်မင်၊ မောင် (ခနုဖြူ)၊ ၁၉၉၇၊ စာ -၃၁)

ဟူ၍ ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

ဒေါက်တာအောင်မြင့်ဦး၏ လူမှုဘာသာဗေဒ မိတ်ဆက် စာအုပ်တွင်

“ဘာသာစကားတစ်ခုတွင် အသွင်ကွဲများမည်သို့ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ဘာသာစကား အသွင်ကွဲများ၏ သွင်ပြင်လက္ခဏာများ မည်သို့ရှိသနည်း။ ဘာသာစကား အသွင်ကွဲများ ဒေသတစ်ခုမှတစ်ခုသို့ မည်သို့ရောက်ရှိသည် စသည့်အကြောင်းခြင်းအရာများကို စနစ်တကျလေ့လာခြင်းသည် ဒေသိယလေ့လာမှုဖြစ်သည်။

(အောင်မြင်ဦး၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၀၃၊ စာ-၄၈)

ဟူ၍ ဒေသိယစကားနှင့် ပတ်သက်၍ ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

၃၊ ၃၊ ၂။ စံစကား

ဒေါက်တာအောင်မြင်ဦး ဘာသာစကား သုတေသနစာအုပ်တွင် စံစကားနှင့်ပတ်သက်၍ “စံ စကား၏ သွင်ပြင်လက္ခဏာများမှာ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုသော အဘိဓာန်များတွင် စာလုံးပေါင်းသတ်ပုံနှင့် စံဝေါဟာရများဖော်ပြခံရခြင်း၊ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခံရသည့် သဒ္ဒါ ရှိခြင်း၊ စံအသံထွက်ဖြစ်ခြင်း၊ (စံအသံထွက်ဆိုသည်မှာ စာတတ်ပေတတ် ပုဂ္ဂိုလ်များ၏ မှန်ကန် ဝီသစွာ ပြောဆိုသည့် လေသံမျိုးကို ဆိုလိုသည်။

(အောင်မြင်ဦး၊ ဒေါက်တာ၊ ၂၀၁၀၊ စာ ၂၃၂)

ဟူ၍ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

၄။ သဲကုန်းမြို့နယ်ဒေသိယစကားသံလေ့လာချက်

သဲကုန်းဒေသိယစကားကို လေ့လာကြည့်သောအခါ သဲကုန်းဒေသိယစကားသံများသည် စံစကားသံများနှင့် တူညီမှုရှိသကဲ့သို့ ကွဲပြားမှုများလည်းရှိပါသည်။ ကွဲပြားမှုဆိုသည်မှာ စကားသံ တစ်သံချင်းကို ပြောဆိုရာတွင် အနည်းငယ်မျှသာကွဲပြားမှုရှိသော်လည်း တစ်သံထက်ပိုသော စကား သံများကိုတွဲဆက်၍ ပြောဆိုရာတွင် စံအသံထွက်များနှင့် ကွဲပြားသွားသည့် သဘောကိုဆိုလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သဲကုန်းဒေသိယစကားသံကို လေ့လာရာတွင် သဲကုန်းဒေသိယစကားရှိ သရသံများ၊ သဲကုန်းဒေသိယစကားရှိ ဗျည်းသံများဟူ၍(၂)ပိုင်း ခွဲခြားကာ တင်ပြထားပါသည်။

၄၊ ၁။ သဲကုန်းဒေသိယစကားရှိသရသံများ

၄၊ ၁၊ ၁။ သရရိုးရိုး

သဲကုန်းဒေသိယ အေ/e/ သရ

သဲကုန်းဒေသိယ အေ/e/ သရသံဖြင့်ပြောဆိုသောစကားများကို စံစကားတွင် အေ/e/ သရ၊ အိ/i/ သရ၊ အယ် /e/ သရဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
ကျေး / teè /	ကျေး / teè /	ကျေး
မကျေး / mə dzè /	မကျီး / mə dzì/	မန်ကျည်း
ကျေ / teē /	ကျယ် / teé /	ကြယ်
ကျေသီး / teē ðì /	ကျယ်သီး / teē ðì/	ကြယ်သီး

သဲကုန်းဒေသိယ အိ / i /၊ အယ် / ε /၊ အာ / a /၊ အော် / ဝ /၊ အို / o /၊ အူ / u / သရများ

သဲကုန်းဒေသိယတွင် အိ / i /၊ အယ် / ε /၊ အာ / a /၊ အော် / ဝ /၊ အို / o /၊ အူ / u / သရသံများဖြင့် ပြောဆိုသော စကားများသည် စံနှင့် သရသံ အသုံးပြုပုံချင်း အတူတူပင်ဖြစ်သည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
ကျိ / teí /	ကျိ / teí /	ကြည့်
ဆယ် / shē /	ဆယ် / shē /	ဆယ်
မာ / mā /	မာ / mā /	မာ
ကျော / teo` /	ကျော / teo` /	ကျော
ချိုး / tehò /	ချိုး / tehò /	ချိုး
ကူ / kū /	ကူ / kū /	ကူ

ဒေသိယ သရရိုးရိုးအသံဖြင့် ပြောဆိုသော စကားသံများကိုစံတွင် သရရိုးရိုးအသံဖြင့်သာ ပြောဆိုသည်။ ဒေသိယနှင့်စံစကား သရရိုးရိုးသုံးပြုမှုအများစုမှာ အတူတူပင်ဖြစ်သည်။

၄၊ ၁၊ ၂။ နှာသံပါသရ

သဲကုန်းဒေသိယစကားရှိ နှာသံပါသရများကို ပြောဆိုရာတွင် စကားသံတစ်သံချင်း ပြောဆိုရာ၌ ကွဲပြားမှု မရှိသော်လည်း စကားသံများကို တွဲဆက်၍ ပြောဆိုရာတွင် ကွဲပြားမှုအချို့ ရှိပါသည်။ ကွဲပြားမှုရှိသော နှာသံပါသရများမှာ အိန် / eĩ /၊ အွန် / ù / တို့ဖြစ်သည်။

သဲကုန်းဒေသိယ အိန် / eĩ / သရ

သဲကုန်းဒေသိယ အိန် / eĩ / သရသံဖြင့် ပြောဆိုသော စကားတို့ကို စံစကားတွင် အိန် / eĩ / သရ၊ အုန် / oũ / သရဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
ဗိန်း / bèĩ /	ဗိန်း / bèĩ /	ဘီး
ဂဒိန်း / gə dèĩ /	ဂဒုန်း / gə dòũ /	ခေါင်းတုံး
ပိုးစိန်ဒူး / pò seĩ dù /	ပိုးစုန်းကျူး / pò sòũ teũ /	ပိုးစုန်းကြူး

သဲကုန်းဒေသိယ အွန် / ù / သရ

သဲကုန်းဒေသိယတွင် အွန် / ù / သရသံဖြင့် ပြောဆိုသော စကားတို့ကို စံစကားတွင် အွန် / ù / သရ၊ အင် / ɪ / သရဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
သွန်း / ə`ũ /	သွန်း / ə`ũ /	သွန်း
ယေဒွန်း / jē d`ũ /	ယေဒွင်း / jē dw`ĩ /	ရေတွင်း
ဆွန်း / shə n`ũ /	ဆွင်း / shə nw`ĩ /	နွင်း

သဲကုန်းဒေသိယ အင်/ĩ/၊ အန်/ã/၊ အုန်/õ/၊ အိုင်/aĩ/၊ အောင်/aũ/ နှာသံပါသရများ

သဲကုန်းဒေသိယ အင် / ĩ /၊ အန် / ã /၊ အုန် / õ /၊ အိုင် / aĩ /၊ အောင် / aũ / နှာသံပါသရများဖြင့် ပြောဆိုသော စကားများသည် စံနှင့် သရသံ အသုံးပြုပုံချင်း အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ ဒေသိယ နှာသံပါသရကို စံတွင်လည်း နှာသံပါသရဖြင့်သာ တွေ့ရှိရပါသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
စင်/sĩ/	စင်/sĩ/	စင်
ချန်း / teh`ã /	ချန်း / teh`ã /	ချမ်း
လုံး / lõ /	လုံး / lõ /	လုံး
ခိုင် / khaĩ /	ခိုင် / khaĩ /	ခိုင်
ဂေါင်း/ gəũ/	ဂေါင်း/ gəũ/	ခေါင်း

၄၊ ၁၊ ၃။ ရပ်သံသရ

သဲကုန်းဒေသိယစကားရှိ ရပ်သံများသည်စကားသံ တစ်သံချင်းပြောဆိုရာ၌ ကွဲပြားမှုမရှိ သော်လည်းစကားသံများကို တွဲဆက်၍ ပြောဆိုရာတွင် ကွဲပြားမှုအချို့ရှိပါသည်။ ကွဲပြားမှုရှိသော ရပ်သံများမှာ အစ် / i[?] /၊ အက် / ε[?] /၊ အတ် / a[?] /၊ အုတ် / ou[?]/တို့ဖြစ်သည်။

သဲကုန်းဒေသိယ အစ် / i[?] / သရ

သဲကုန်းဒေသိယ အစ် / i[?] / သရသံဖြင့်ပြောဆိုသော စကားတို့ကိုစံစကားတွင် အစ် / i[?] / သရ၊ အင် / ĩ / သရ၊ အက် / ε[?] / သရဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
သစ် / ei [?] /	သစ် / ei [?] /	သစ်
ဇမိုးနစ် / zə bə ni [?] /	ဇမိုးနင့် / zə bə ni [?] /	စားပိုးနင့်
ခွေးဂဒစ် / khwē gə di [?] /	ခွေးဂဒက် / khwē gə de [?] /	ခွေးကတက်

သဲကုန်းဒေသိယ အက် / ε[?] / သရ

သဲကုန်းဒေသိယ အက် / ε[?] / သရသံဖြင့် ပြောဆိုသော စကားတို့ကို စံစကားတွင် အက် / ε[?] / သရ၊ အစ် / i[?] / သရ၊ အတ် / a[?] / သရဖြင့် ပြောဆိုပါသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
မျက် / mjε [?] /	မျက် / mjε [?] /	မျက်
ထွန်ဂျက် / thũ dzε [?] /	ထွန်ဂျစ် / thũ dzi [?] /	ထွန်ခြစ်
ဇပျက် / zə bjε [?] /	ဇပျစ် / zə bji [?] /	စပျစ်
အက်ချေ / ε [?] tehē /	အတ်ချီ / a [?] tehī /	အပ်ချည်

အထက်ပါသာဓကများအရ ဒေသိယ အစ်/ i[?] / သရသံကို စံတွင် အက် / ε[?] / သရသံ ၊ ဒေသိယ အက် / ε[?] / သရသံကို စံတွင် အစ် / i[?] / သရသံဟူ၍ စံနှင့် ဒေသိယ ပြောင်းပြန်ပြောဆိုသည်ကို တွေ့ရသည်။

သဲကုန်းဒေသိယ အတ် / a' / သရ

သဲကုန်းဒေသိယ အတ် / a' / သရသံဖြင့်ပြောဆိုသော စကားတို့ကို စံစကားတွင် အတ် / a' / သရ၊ အက် / ε' / သရသံဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
လပ် / la' /	လပ် / la' /	လပ်
နတ်ခတ် / na' kha' /	နက်ခတ် / ne' kha' /	နက္ခတ်
ပတ်ကျိ / pa' teí /	ပက်ကျိ / pe' teí /	ပက်ကျိ

အထက်ပါသာကေများအရ ဒေသိယ အတ် / a' / သရသံကို စံတွင် အက် / ε' / သရသံ၊ ဒေသိယ အက် / ε' / သရသံကို စံတွင် အတ် / a' / သရသံဟူ၍ စံနှင့် ဒေသိယ ပြောင်းပြန် ပြောဆိုသည်ကို တွေ့ရသည်။

သဲကုန်းဒေသိယ အုတ် / ou' / သရ

သဲကုန်းဒေသိယ အုတ် / ou' / သရသံဖြင့် ပြောဆိုသော စကားတို့ကို စံစကားတွင် အုတ် / ou' / သရ၊ အုန် / oũ / သရသံဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
ခုတ် / khou' /	ခုတ် / khou' /	ခုတ်
အုတ်မောင်း / ou' màũ /	အုန်းမောင်း / òũ màũ /	အုန်းမောင်း
အုတ်မှတ်ခွက် / ou' mou' khwe' /	အုန်းမှတ်ခွက် / òũ hmou' khwe' /	အုန်းမှတ်ခွက်

သဲကုန်းဒေသိယ အွတ် / u' /၊ အိတ် / ei' /၊ အိုက် / ai' /၊ အောက် / au' / ရပ်သံများ

သဲကုန်းဒေသိယ အွတ် / u' /၊ အိတ် / ei' /၊ အိုက် / ai' /၊ အောက် / au' / သရများ အသုံးပြုပုံသည် စံနှင့်အတူတူပင်ဖြစ်သည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
ကျွတ် / teu' /	ကျွတ် / teu' /	ကျွတ်
ဂျိတ် / dzei' /	ဂျိတ် / dzei' /	ချိတ်
ကျိုက် / teai' /	ကျိုက် / teai' /	ကြိုက်
ကောက် / kau' /	ကောက် / kau' /	ကောက်

ဒေသိယစကားသံအချို့တွင် ပြောဆိုသော ရပ်သံများသည် စံတွင် ရပ်သံ၊ နှာသံပါသရများ ဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ငှ၊ ဘ၊ ငှ။ မကြာဝက် / a /

အသံမပြည့်သော စကားသံအချို့သည် အားပျော့သရသံကိုအသုံးပြုခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ အားပျော့ သရ / a / ကို ပညာရပ်အခေါ်အားဖြင့် မကြာဝက်ဟု ခေါ်သည်။ သဲကုန်းဒေသိယ စကားသံများတွင်လည်း စံစကားကဲ့သို့ပင် မကြာဝက် အသုံးပြုသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
ဆလိတ် / shə lei ² /	ဆေးလိတ် / shè lei ² /	ဆေးလိပ်
ပန်နံသီး / pə nā ð ² i /	ပီနန်သီး / pī nā ð ² i /	ပီနံသီး
ကမ္ပန်း / kə m ² ũ /	ကင်မ္ပန်း / kī m ² ũ /	ကင်ပွန်း

၄၂။ သဲကုန်းဒေသိယစကားရှိ ဗျည်းသံများ

သဲကုန်းဒေသိယစကားရှိ ဗျည်းသံများသည် စံစကားရှိ ဗျည်းသံများနှင့် တူညီမှုရှိသကဲ့သို့ ကွဲပြားမှုလည်းရှိသည်။ သဲကုန်းဒေသိယဗျည်းသံများနှင့် စံစကားရှိ ဗျည်းသံများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ ဖော်ထုတ်ရာတွင် လုံးချင်းဗျည်းများ၊ ဗျည်းတွဲများဟူ၍ ခွဲခြားကာ တင်ပြပါမည်။

၄၂.၁။ လုံးချင်းဗျည်းများ

ဗျည်းသံအစိတ်အပိုင်း တစ်ခုတည်းရှိသော ဗျည်းသံကို လုံးချင်းဗျည်းဟု ခေါ်သည်။ သဲကုန်း ဒေသိယရှိ လုံးချင်းဗျည်းနှင့် ဗျည်းတွဲအများစုမှာ စံစကားနှင့် အတူတူပင် ဖြစ်သည်။ စံနှင့် တူညီသော အသုံးများကို ဖော်ပြခြင်းမပြုတော့ဘဲ ကွဲပြားသော ဗျည်းအသုံးများကိုသာ ဖော်ပြပါမည်။

သဲကုန်းဒေသိယ န / n / ဗျည်း

သဲကုန်းဒေသိယ န / n / ဗျည်းသံဖြင့် ပြောဆိုသောစကားများကို စံစကားတွင် န / n / ဗျည်းသံ၊ ဒ / d / ဗျည်းသံဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
နက် / nɛ ² /	နက် / nɛ ² /	နက်
စန်နုး / sã nə ɣù /	စန်ဒုး / sã də ɣù /	စန္ဒကူး
စန်းနယား / s`ã nə jà /	စန်းဒယား / s`ã də jà /	စန္ဒရား
ပေါင်နာ / paũ nā /	ပေါင်ဒါ / paũ dā /	ပေါင်ဒါ

သဲကုန်းဒေသိယ မ / m / ဗျည်း

သဲကုန်းဒေသိယ မ / m / ဗျည်းသံဖြင့် ပြောသော စကားများကို စံစကားတွင် မ / m / ဗျည်းသံ၊ ဗ / b / ဗျည်းသံဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
မီး / mi /	မျီး / mji /	မြီး
ကွန်မာ / kũ mā /	ကွန်ဗာ / kũ bā /	ကွန်ပါ
တင်မျင်ဂွေ / tí mjĩ wē /	တင်မျင်ခွေ / tí bjĩ khwē /	တင်ပျဉ်ခွေ
သန်မယာ / əã mə jā /	သန်ဗယာ / əã bə jā /	သံပုရာ
သန်မယို / əã mə jō /	သန်ဗယို / əã bə jō /	သံပရို

သဲကုန်းဒေသိယ လ / l / ဗျည်း

သဲကုန်းဒေသိယ လ / l / ဗျည်းဖြင့် ပြောဆိုသော စကားများကို စံစကားတွင် လ / l / ဗျည်းသံ၊ ယ / j / ဗျည်းသံဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား

လယ် / lɛ̃ /
ကျောက်စလစ် / teau² sə li² /
ဗလွတ်ရွတ်တ / bə lu² ɛu² tá /
ဗလာအိတ် / bə lā ei² /

စံစကား

လယ် / lɛ̃ /
ကျောက်စယစ် / teau² sə ji² /
ဗလွတ်ရွတ်တ / bə ju² ɛu² tá /
ဗယားအိတ် / bə jà ei² /

စံအရေး

လည်
ကျောက်စရစ်
ဗလွတ်ရွတ်တ
ဗယားအိတ် (ရှေး)

သဲကုန်းဒေသိယ သ / ɐ / ဗျည်း

သဲကုန်းဒေသိယ သ / ɐ / ဗျည်းဖြင့် ပြောဆိုသော စကားများကို စံစကားတွင် သ / ɐ / ဗျည်းသံ၊ ဒ / d / ဗျည်းသံဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား

သန် / ə̃ /
ကသောကမျော / kə ə̃ kə mjã /
ကသန်းကယန်း / kə ə̃ kə j̃ ə̃ /
သဘက် / ə̃ bɛ² /
သမန်သလင်း / ə̃ mǎ ə̃ l̃ ĩ /

စံစကား

သန် / ə̃ /
ဂဒေါဂမျော / gə də̃ gə mjã /
ဂဒန်းဂယန်း / gə d̃ ə̃ gə j̃ ə̃ /
ဒဘက် / də̃ bɛ² /
သမန်ဒလင်း / ə̃ mǎ də̃ l̃ ĩ /

စံအရေး

သန်
ကတောကမျော
ကတမ်းကရမ်း
တဘက်
သမံတလင်း

သဲကုန်းဒေသိယ ရှ / ɛ / ဗျည်း

သဲကုန်းဒေသိယ ရှ / ɛ / ဗျည်းသံဖြင့် ပြောဆိုသော စကားများကို စံစကားတွင် ချ / tɛh / ဗျည်းသံဖြင့် ပြောဆိုသည်။

ဒေသိယစကား

ရှ / ɛ /
မုန့်တရှပ် / moŋ² tə ɛa² /
ရှတက် / ɛə tɛ² /

စံစကား

ချ / tɛha /
မုန့်တချပ် / moŋ² tə tɛha² /
ချတက် / tɛha tɛ² /

စံအရေး

ခြ
မုန့်တစ်ချပ်
ခြတက်

ဒေသိယစကား လုံးချင်းဗျည်းအသုံးပြုမှုသည် စံနှင့်အနည်းငယ်သာ ကွဲပြားမှုရှိသည်။ ဒေသိယ စကားများတွင် သံပြင်းဗျည်းများကို အသုံးပြုပြောဆိုမှုများရှိသည်။ ထိုအချက်သည် သဲကုန်းနယ်သူ နယ်သားများတို့၏ ဒေသိယလေသံကို ဖော်ညွှန်းနေသော အချက်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

၄၊ ၂၊ ၂။ ဗျည်းတွဲများ

သဲကုန်းဒေသိယစကားသံ ဗျည်းတွဲအသုံးပြုမှုအများစုမှာ စံစကားနှင့် တူညီမှုရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် စံစကားရှိ ယ / j / ဗျည်းတွဲသံကို သဲကုန်းဒေသိယ စကားသံအချို့တွင် ယ / j / ဗျည်းသံ လျော့၍ အသံထွက်သည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ဒေသိယစကား	စံစကား	စံအရေး
နှံပီဇုတ် / hnã pī zou ² /	နှံပျီဇုတ် / hnã pjī zou ² /	နှိပြီဇုတ်
ဇဂါးစမိ / zə gà sə mī /	ဇဂါးစမျီ / zə gà sə mjī /	စကားစမြည်
မီးဂေါင်ဇောက် / mi gaũ bau ² /	မျီးဂေါင်ဇောက် / mjì gaũ bau ² /	မြီးကောင်ပေါက်

ဗျည်းတွဲသံအသုံးပြုမှုသည် ဒေသိယစကားနှင့် စံစကားသံတို့တွင် အနည်းငယ်သာ ကွဲပြားမှု ရှိသော်လည်း သဲကုန်းဒေသိယလေသံကို ဖော်ညွှန်းလျက်ရှိသည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

သဲကုန်းဒေသိယစကားသံများသည် စံစကားနှင့် တူညီမှုရှိသကဲ့သို့ ကွဲပြားမှုလည်းရှိသည်။ ကွဲပြားမှုဆိုသည်မှာ စကားသံတစ်သံချင်းကို ပြောဆိုရာတွင် အနည်းငယ်မျှသာ ကွဲပြားမှုရှိသော် လည်း တစ်သံထက်ပိုသော စကားသံများကို တွဲဆက်၍ ပြောဆိုရာတွင် စံအသံထွက်များနှင့် ကွဲပြား သွားသည့် သဘောကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။

လေ့လာတွေ့ရှိချက်များအရ ဒေသိယစကားရှိ သရရိုးရိုးအသုံးပြုမှု အများစုမှာ စံစကားနှင့် အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ သဲကုန်းဒေသိယနာသံပါစကားသံအချို့ကို စံစကားတွင်လည်း နာသံပါသရသံ ဖြင့်သာ အသံထွက်သည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ ဒေသိယစကားသံအချို့တွင် ပြောဆိုသောရပ်သံများ သည် စံစကားတွင်ရပ်သံ၊ နာသံပါသရသံဖြင့် အသံထွက်ပြောဆိုသည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

သဲကုန်းဒေသိယစကားသံအချို့တွင် ပြောဆိုသော လုံးချင်းဗျည်းများသည် စံစကားနှင့် အနည်းငယ်သာ ကွဲပြားမှုရှိပါသည်။ ဒေသိယစကားတွင် သံပြင်းဗျည်းများကို အသုံးပြုပြောဆိုမှုများ ရှိပါသည်။ ထိုအချက်သည် သဲကုန်းနယ်သူနယ်သားတို့၏ ဒေသိယလေသံကို ဖော်ညွှန်းနေသော အချက်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

သဲကုန်းဒေသိယစကားတွင်ရှိသော သံပြင်းလျော့သံပါသည့် ဗျည်းတွဲသံများကို စံစကားတွင် သံပြင်းလျော့သံမပါသည့် ဗျည်းတွဲသံများဖြင့် ပြောဆိုပါသည်။ ဒေသိယစကား၏ စကားသံအချို့တွင် ပြောဆိုသော ဗျည်းတွဲသံအများစုသည် စံစကားနှင့် အနည်းငယ်သာ ကွဲပြားမှုရှိသော်လည်း ဒေသိယ လေသံကို ဖော်ညွှန်းလျက်ရှိပါသည်။ သဲကုန်းဒေသိယစကားသံများသည် နေရာဒေသအလိုက် ကွဲပြား သွားသော ဒေသိယစကားများပင် ဖြစ်ကြောင်း လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။

နိဂုံး

သဲကုန်းဒေသိယစကားသည် ယေဘုယျအားဖြင့် စံစကားနှင့် နီးစပ်မှုရှိပါသည်။ ကွင်းဆင်းခရီးစဉ် များမှ ရရှိလာသော အချက်အလက်များကို အခြေခံကာ သဲကုန်းမြို့နယ် ဒေသိယစကားများသည် စံစကား၏ အသွင်ကွဲစကား တစ်ခုဖြစ်ကြောင်း သုတေသနပြုဖော်ထုတ်ခဲ့ပါသည်။ လေ့လာတွေ့ရှိ ချက်များအရ သဲကုန်းဒေသိယစကားသံအချို့သည် စံစကားနှင့် ကွဲပြားမှုရှိပြီး၊ အများစုမှာ စံစကားနှင့် တူညီမှုရှိကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ မြန်မာဘာသာစကား၏အသွင်ကွဲစကားဖြစ်သော သဲကုန်းဒေသိယ

စကားများကို လေ့လာခြင်းဖြင့် အသွင်ကွဲစကားတစ်ခု၏ သဘောသဘာဝကို သိရှိနိုင်သည့်အပြင် ဒေသိယလေ့လာမှုအတွက် အထောက်အကူ ပြုနိုင်မည်ဟု ယုံကြည်မိပါသည်။

ကျေးဇူးတင်လွှာ

ဤစာတမ်းကို ကြီးကြပ်လမ်းညွှန်ပေးပါသော ဒေါက်တာထွန်းအောင်ကျော် (ပါမောက္ခ၊ ဌာနမှူး၊ မြန်မာစာဌာန) ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်အားလည်းကောင်း၊ အနီးကပ်ကြီးကြပ်လမ်းညွှန်မှု ပေးပါသော ဒေါက်တာမင်းမင်းမိုး (ပါမောက္ခ၊ မြန်မာစာဌာန)မကွေးတက္ကသိုလ်အား လည်းကောင်း၊ စာတမ်းပြုစု နိုင်သည်အထိ ပညာအမွေပေးခဲ့ပါသော ကျေးဇူးရှင်မိဘနှစ်ပါးအားလည်းကောင်း၊ စာတမ်းတင်သွင်းရန် တိုက်တွန်း လမ်းညွှန်မှုပေးပါသော ဒေါ်နှင်းကြည် (ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်၊ ဆရာအတတ်ပညာဦးစီးဌာန) အားလည်းကောင်း၊ ဒေါ်ခင်မြင့်လှိုင် (ကျောင်းအုပ်ကြီး၊ မကွေးပညာရေး ဒီဂရီကောလိပ်)အား လည်းကောင်း၊ စာတမ်းအတွက် အချက်အလက်များ စုဆောင်း ရှာဖွေရာတွင် ကူညီဖြေကြားပေးသော သဲကုန်းသူ၊ သဲကုန်းသားများအားလည်းကောင်း၊ စာတမ်းဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် ဝိုင်းဝန်းကူညီ ပေးခဲ့ကြသောသင်ဆရာ၊ မြင်ဆရာ၊ ကြားဆရာများ၊ သူငယ်ချင်းများနှင့် ကျေးဇူးတင်ထိုက်သူများအား လည်းကောင်း ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း မှတ်တမ်းတင်အပ်ပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ကျော်အောင်စံထား၊ ဒုတိယ (ဆရာတော်)။ (၂၀၁၆)။ ဝေါဟာရတ္ထပကာသနီကျမ်း။ ရန်ကုန်။ စိတ်ကူးချိုချို ပုံနှိပ်တိုက်။
- ခင်မင်၊ မောင် (ခနုဖြူ)။ (၁၉၉၀)။ မြန်မာစကား မြန်မာစာရုပ်ပုံလွှာ။ ရန်ကုန်။ စာပေဗိမာန်။
- ခင်မင်၊ မောင်(ခနုဖြူ)။(၂၀၁၂)။စကားသမုဒ္ဒရာ စာသမုဒ္ဒရာ(တ-ကြိမ်)။ရန်ကုန်။ ရာပြည့်စာပေ။
- ခင်အေး၊ မောင် (ခနုဖြူ)။ (၂၀၂၂)။ ဘာသာဗေဒနိဒါန်း။ ရန်ကုန်။ အေးကမ္ဘာ။
- ထွန်းမြင့်၊ ဦး။ (၂၀၀၇)။ ဘာသာဗေဒ၊ ရန်ကုန်။ ရာပြည့်စာကြည့်တိုက်။
- ထွန်းမြင့်၊ ဦး။ (၂၀၀၇) သဒ္ဒဗေဒ၊ ရန်ကုန်။ ရာပြည့်စာကြည့်တိုက်။
- မောင်ဦး၊ မောင်။(၂၀၀၉)။ ရမည်းသင်းမြို့နယ် ဒေသိယစကားလေ့လာချက်။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်၊ ပါရဂူဘွဲ့အတွက် တင်သွင်းသောကျမ်း။
- မြန်မာစာအဖွဲ့။ (၂၀၀၈)။ မြန်မာအဘိဓာန်၊ ရန်ကုန်။
- အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ။(၂၀၀၅)။လူမှုဘာသာဗေဒသဘောတရား။ရန်ကုန်။ ပညာတန်ဆောင် ပုံနှိပ်တိုက်။
- အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၆)။ အင်းလေးဒေသိယစကား။ ရန်ကုန်။ ပညာတန်ဆောင် ပုံနှိပ်တိုက်။
- အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၁၀)။ ဘာသာစကားသုတေသန။ ရန်ကုန်။ ပညာတန်ဆောင် ပုံနှိပ်တိုက်။
- အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၂၃)။ ဘာသာစကားဝေဟင်ခရီးနှင့်ပျံသန်းခြင်း။ ရန်ကုန်။ ပညာရပ်ဝန်းစာပေ။